

VANESSA VITKOVIĆ MARČETA

Primljeno: 04. 03. 2024.

Odsjek za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Puli

Prihvaćeno: 23. 09. 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/moxpjhzm>

vanessa.vitkovic.marceta@unipu.hr

VATROSLAV JAGIĆ U *NAŠOJ SLOGI*¹

Jezičnopovijesna slika Istre s kraja 19. i na početku 20. stoljeća bila je bitno drugačija od one u ostalim dijelovima današnje Hrvatske. Položaj hrvatskoga jezika u Istri, iako je zakonski bio izjednačen s ostalim jezicima Austro-Ugarske Monarhije, u stvarnosti je bio prilično nepovoljan. Prve novine koje se pojavljuju na hrvatskome jeziku u Istri su *Naša sloga*. Izlazile su od 1870. do 1915. i njihova je domaća hrvatska riječ imala značajan utjecaj u nacionalnointegracijskome procesu, ali i u poučavanju običnoga čovjeka te, izravno i neizravno, u poučavanju hrvatskoga jezika. Istarski Hrvati njima napokon dobivaju štivo koje mogu razumjeti. Većina je tekstova u *Našoj slogi* nepotpisana, osim nekih priloga, najčešće pjesama, novela i raznih dopisa. Među malobrojnim potpisanim člancima ima i tekstova već tada nadaleko poznata Vatroslava Jagića. U radu se najprije razmatraju razni tekstovi u kojima se on i njegov *jezikoslovni nauk* spominju i komentiraju. Potom se analiziraju Jagićevi članci objavljeni u *Našoj slogi* te se ukazuje na specifične slovopisne, pravopisne i jezične značajke u usporedbi s onodobnim normativnim rješenjima i ostalim tekstovima u novinama. Analiza ukazuje na konkretan Jagićev prinos prvim istarskim novinama na hrvatskome jeziku, izuzetno važnima i za razvoj standardizacije hrvatskoga jezika u Istri.

Ključne riječi: Vatroslav Jagić; *Naša sloga*; hrvatski jezik; Istra.

¹ Rad je rezultat istraživanja na znanstveno-istraživačkome institucijskome projektu pod nazivom *Dijalog kultura u istarskom novinarstvu: jezične i književne perspektive* (šifra: ffpu-4-2022-3).

1. UVOD

Ponekad je teško dočarati važnost *Naše sloge*, prvih hrvatskih novina u Istri. Njihova je pojava za Istru krajem 19. i na početku 20. stoljeća ostavila neizbrisiv trag na jezik, kulturu i općenito život u Istri, koja je tada bila dijelom Austro-Ugarske Monarhije. Hrvatski je jezik na papiru bio jednakovrijedan s ostalima, ali u stvarnosti nije bilo tako. Zato, govoreći o razvoju hrvatskoga standardnog jezika u Istri, uvijek se prvo spomene tzv. razvojna retardacija² jer se Istra morala izboriti i za sjedinjenje s maticom zemljom i za pravo na svoj jezik. U svakom slučaju, te su novine u svemu tome pripomogle, a može se reći i da su utjecale na oblikovanje modernoga građanskog društva u Istri.³ Nisu to bile samo novine s različitim informacijama, bilo je to jedino glasilo koji su istarski Hrvati mogli neometano razumjeti. Prilike su bile takve da je i pučanstvo moralo poznavati talijanski jezik, koji je bio jezik uprave, ali nerado su to prihvaćali. *Naša je sloga* stoga s oduševljenjem dočekana i dočekivana. Stanovništvo je tada moglo pročitati tekstove na hrvatskome jeziku, ali i na drugim domaćim idiomima (primjerice, šaljive dijaloge narodnih likova, poput *Jurine* i *Franine*, *Luce* i *Mare* ili ponekih dopisa i pisama). Nerijetko se u tekstu navode usporedno i hrvatske i talijanske inačice, vjerojatno baš radi poučavanja i razumijevanja. Ima i raznih savjeta kako što valja reći *po naše*, a tematski su novine pokrivale sve što je trebalo: od politike, domaće i svjetske, čak donošenjem raznih izvještaja ili pak cijelih govora ponekih zastupnika u Carevinskome vijeću ili sl. pa sve do zanimljivosti, crne kronike i savjeta za održavanje kućanstva, poljoprivrede ili pak odgoja. U novinama ima mnogo tekstova koji govore i o jeziku, a jedan od poznatijih, *Što je jezik?* (1872., 3/1), koji povezuje jezik i narod, pripisuje se Jurju Dobrili, pokretaču *Naše sloge*.⁴ Stoga je i način kako je sve to bilo napisano zasigurno ostavio traga na čitateljima i slušateljima (bilo je i mnogo nepismenih pa se *Sloga* često čitala naglas). Stav prema hrvatskomu jeziku u *Slogi* je uvijek izrazito pozitivan pa tako i prema onima koji se njime bave. Vatroslav Jagić bio je jedan od njih pa, iako nije bio iz Istre, u tim se novinama podosta spominjao, a dodatni je značaj što ima nekoliko članaka koji prenose njegov tekst i koje on potpisuje, što je općenito rijetkost u tim novinama.

² Dalibor BROZOVIĆ, *Standardni jezik*, Matica hrvatska, Zagreb, 1970., 134.

³ Mihovil DABO, Nevio ŠETIĆ, *Naša sloga 1870. – 1915. Novine hrvatskoga preporodnoga i nacionalno-integracijskoga procesa u Istri i na kvarnerskim otocima*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2020., 7.

⁴ Teodora FONOVIC CVIJANOVIĆ, *Juraj Dobrila i hrvatski jezik u Istri*, Hrvatska sveučilišna naklada – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, 2022., 42.

2. O VATROSLAVU JAGIĆU U NAŠOJ SLOGI

U *Našoj* se *slogi* Jagić spominje više puta, ponekad samo usputno, a ima i tekstova koji su posvećeni samo njemu, što ukazuje na njegov značaj u vrijeme izlaženja novina.

Prvi se put Jagić spominje samo kratko u br. 24. od 16. prosinca 1872. u dopisu iz Odese potpisanim pseudonimom Hrvat, iz kojega saznajemo da ondje živi "više stotinah hrvatsko – srbskoga naroda" i da su "dva glasovita muža" profesori na sveučilištu – Bogišić i Jagić (1892., 24/95).⁵

U 2. br. iz 1876. (od 16. siječnja) navješćuje se izlazak jezikoslovnoga časopisa i upućuje se zainteresirane na pretplatu. Ovim člancima možemo pratiti i gdje se tada Jagić nalazi jer vidimo da je u Berlinu. Naravno, ove se vijesti popudaraju s podacima iz njegova životopisa.⁶

Godine 1895. u dvama navratima (12. i 19. prosinca) *Matica Hrvatska* objavljuje popis i cjenik knjiga koje se mogu naručiti, među kojima je i Jagićeva *Ruska književnost* (*Slike iz svijet. knjiž III.*) (1895., 51/4; 52/4).

Pod naslovom *Izkaz* navode se prinosi Družbi Ćirila i Metoda pa nalazimo i onaj profesora Jagića od 10 f. s ljetovanja u Opatiji (29. rujna) te tako saznajemo i jednu manje poznatu činjenicu, odnosno da je i financijski podržao Družbu, koja je imala veliki značaj za Istru u nacionalnointegracijskome procesu (1998., 36/3).

Josip Pasarić 1899. piše knjigu *Jagić prema hrvatstvu i srbstvu*, a 7. rujna u rubrici *Književost i novinstvo*, gdje se navode novi naslovi, spominje se i to djelo, ali s premetnutim naslovom: "Jagić prema srbstvu i hrvatstvu" (1899., 31/3). Zanimljivo je da o samome djelu nema uopće govora ni komentara, a radi se o knjižici od 42 stranice u kojoj autor kritizira Jagića i njegovu "srbomaniju"⁷, odnosno zamjera njegov (opći) slavistički pristup te to nadugo opisuje.

Vatroslav se Jagić spominje i 22. ožujka 1900. kao poznati sudionik proslave u čast stogodišnjice Prešernova rođenja koja se održala u Beču (1900., 12/4).

U tekstu *Za hrvatski zavod u Rimu* (8. listopada 1901.) saznajemo da je Jagić napisao članak za bečki list *Die Zeit* "o sporu zbog hrvatskog zavoda sv. Jeronima u Rimu" pa *Naša sloga* izvješćuje (1901., 79/2). S obzirom na to da se radi o reakciji na glasine "o panslavizmu ili o zavadi Austrije s Italijom", jasno je kako je Jagić bio i društveno-politički aktivan. U tekstu se spominju i Rački i Daničić, s kojima je razgovarao.

⁵ U zagradama će se navoditi godina izlaženja, broj *Naše sloge* i stranica na kojoj je potvrđen primjer.

⁶ "JAGIĆ, Vatroslav", *Hrvatski biografski leksikon (1983-2023), mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024. Preuzeto s <<https://hbl.lzmk.hr/clanak/jagic-vatroslav>>. Pristupljeno 23. veljače 2024.

⁷ Josip PASARIĆ, *Jagić prema hrvatstvu i srbstvu*, Tiskom Dioničke tiskare, Zagreb, 1899., 7.

U izvještaju iz Carevinskoga vijeća u Beču, 12. studenoga 1901., Jagić se spominje u kontekstu slovenskoga sveučilišta. Naime, ministar bogoštovlja i nastave oglasio se o neredima koji su se dogodili u Innsbuku u Tirolu te se raspravljalo o mogućnosti i pravu talijanske djece na poduku na svome jeziku. Tu se povlače paralele i pita se hoće li i Jagić potegnuti to pitanje za slovensko sveučilište (1901., 89/2). Odgovor na to nismo pronašli.

Njegove se riječi citiraju u članku *Puzavcem. Odgovor mrziteljem i progonite-ljem glagoljice* (1904., 34/1), u kojemu se nadugo govori o glagoljici i staroslaven-skome od Moravske misije nadalje, s posebnim osvrtom u obranu slavenskoga liturgijskog jezika.

Najopsežniji članak o poznatome slavistu, naslovljen *Vatroslav Jagić* (1908., 36/6), posvećen je sedamdesetogodišnjici života. Tekst je ustvari prijevod iz III. Zeitunga iz Leipziga i donosi hvale o Jagiću zbog njegova političkoga i filološkoga djelovanja. Ima i podataka o životu i obrazovanju te o njegovu radu u raznim in-stitucijama diljem Europe. Zanimljiva je rečenica koja objašnjava podosta njegov znanstveni interes: "Ova je ruska perioda učinila obrat u njegovom znanstvenom životu: od klas. filologa i linguiste izvio se slavista." Tekst navodi i to da je svoja djela pisao na četirima jezicima: latinskome, njemačkome, ruskome i hrvatskome. Na kraju se navode dobivene pohvale i priznanja. Članak je vrlo značajan znamo li da je malo tko dobio takav tip teksta u *Našoj slogi*. Obično su to bili oni ljudi koji su usko povezani s Istrom, koji su pripadnici "borbe" za jednakost pa je stoga ovakav članak zaista zanimljiv.

Da je Jagić bio u Krapini 1909., saznajemo iz članka od 25. kolovoza *Proslava stogodišnjice narodjenja dra Ljudevita Gaja* (1909., 35/3), gdje se navodi kao jedan od "odličnika" koji su prisustvovali velikomu događaju.

Još se jedna potvrda Jagićeve brige za narod i jezik može vidjeti u tekstu *Prije odlazka klevete* od 3. ožujka (1910., 9/3), koji se osvrće na tekst izišao u *Pressu* i prepun neistina s ciljem, po mišljenju *Sloge*, uništenja slavenstva i to počevši od religioznih krugova. Na taj je tekst i Jagić reagirao te time barem malo zaustavio neistine.

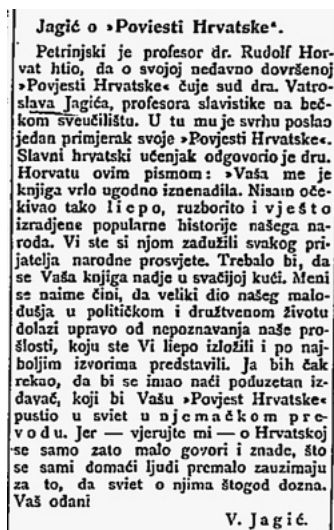
Do kolikih se tančina spominje Jagić u istarskim novinama može dokazati tekst *Predavanja u Pazinu* od 21. travnja 1910. Samo predavanje prof. Doroghyja nema veze s Jagićem ili s jezikoslovljem, već se radi o putopisnoj temi koja završava na Plitvičkim jezerima – ali, da bi se ukazalo na svu njihovu ljepotu, citira se ono što je Jagić napisao u "spomen knjigu": "koji putuju u Schaffnausen, do vodopada Rajne, neka dodju ovamo, da vide, kako ona prirodna ljepota isčežava prema ovoj divo-ti.... " (1910., 16/2).

U prilogu *Slavenski bogoslužni jezik u Istri* (1910., 18/2) od 5. svibnja 1910. citira se Jagićev tekst o toj tematici.

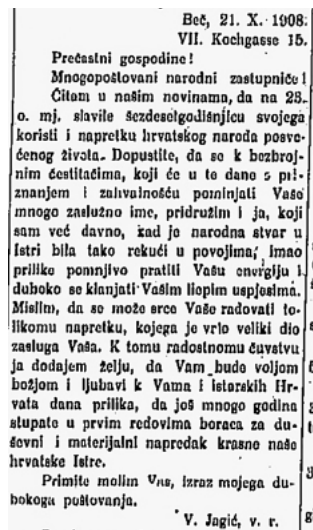
Jagićevo se ime u *Našoj slogi* spominje i 6. studenoga 1913. u članku naslovlje-

nome *Izdanja Matice Hrvatske za god. 1913.* gdje se navješćuje izlazak knjige *Poviest hrvatske književnosti* V. Jagića i Branka Drechslera, koja je dobila i nagradu zaklade grofa Draškovića (1910., 45/5). Danas je to djelo moguće pronaći u digitaliziranome izdanju, ali na naslovnici stoji Vodnik, a ne njegovo pravo ime navedeno u *Slogi*, dok je Jagić autor uvodnoga dijela.

3. JEZIK I PRAVOPIS JAGIĆEVIH TEKSTOVA U NAŠOJ SLOGI

Slika 1. Jagićev članak
(NS, 1905., 36/4)

Slika 2. Pismo Vjekoslavu Spinčiću
(NS, 1908., 44/2)

U prvim istarskim novinama na hrvatskome jeziku Vatroslav Jagić potpisuje tekst *Jagić o "Poviesti Hrvatske"* (1905., 36/4) i pismo zastupniku Vjekoslavu Spinčiću u povodu njegove 60. godišnjice (1908., 44/2). Osim toga, u trima su člancima citirani njegovi tekstovi: *Puzavcem* (1904., 34/1), *Glagoljica u katoličkoj crkvi* (1910., 9/1) i *Slavenski bogoslužni jezik u Istri* (1910., 18/2). Zanimljivo je da se u tekstu "Puzavcem" iz 1904. i u tekstu "Slavenski bogoslužni jezik u Istri" iz 1910. citira isti izvor. Sitnih odstupanja ima, uglavnom kao komentari, ali se specifična jezična rješenja ponavljaju, bez obzira na vremenski odmak, što nam govori o pažljivosti prepisivača u navođenju Jagićevih radova.

Slika 3. Jagićev prilog *Glagoljica u katoličkoj crkvi* (NS, 1910., 9/1)

Na temelju ovih članaka učinili smo analizu slovopisnih, pravopisnih i nekih jezičnih osobitosti te ih usporedili s preporukama u normativnim priručnicima iz vremena istraživanog korpusa, koji se nerijetko spominju, reklamiraju i pozitivno predstavljaju upravo u *Našoj slogi*. To su *Hrvatski pravopis* Ivana Broza iz 1892., zatim njegova Broz-Boranićeva izdanja (od 1904.), dakle ona izdanja koja je Boranić priređivao nakon Brozove smrti, ali koja su zadržala gotovo sve Brozove odlike, s ponekim dodatcima. Za usporedbu smo uzeli i Kušarov *Nauk o pravopisu jezika hrvackoga ili srpskoga (fonetičkom i etimologijskom)* iz 1889. Od rječnika je to dvosveščani Broz-Ivekovićev *Rječnik hrvatskoga jezika* iz 1901., a gramatike su Maretićeva *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* iz 1899. i Florschützova *Gramatika hrvatskoga jezika za ženski licej, preparandije i više pučke škole* iz 1905.

Pripovjeda Jagić: „Od toga časa širilo se Slovjensko bogoslužje bez prestanka po hrvatskoj državi, i opet, već tečajem ove prve dobe razprostirale se glagoljica po Dalmaciji, po Dalmatinskim i hrvatskim otocima i po zapadnoj Istri. Iz razvoda bo istrijanskoga doznajemo sasna vjerodostojno, da su onuda već u XII. stoljeću upotrebljavali u svih službenih spisih, koji su prostomu puku namijenjeni bili, hrvatski jezik u glagoljskom pismu. To isto tvrdi i stozernik Bartolini u svom djelu, o sv. Cirilu i Metodu. Kada su prvi put Ciril i Metod došli u Rim preko Hrvatske i Dalmacije, te kao pravi sljaci evandjeosko su sjeme posijali gdje su god do Slavena dopli, jer su njihov jezik poznavali, a ovo sjeme nije neplodno ostalo nebeskom domaćinu. Na povratku iz Rima u Moravsku Metod je i po drugi i po treći put prošao kroz Hrvatsku i Dalmaciju, a onda nije samo mimohode navjestio Slavenima rieč božju nego se morao i na dalje zadržati, što nam svjedoči liturgija slavenska.

Slika 4. Iz teksta *Puzavcem* (NS, 1904., 34/1)

na koliko je takovih glagoljskih spomenika, si spisa, knjiga spaljenih i uništenih od protivnika staroslavjenske službe božje po Istri v. Slično je i po drugim dekanatima Istre. Ve- i- loucheni profesor slavistike u Beču Dr. Jagić jo piše: „U Hrvata vladalo od nekoga glagol- e. nko pismo....; već tečajem prve doba u (doba borbe od 9.—12. vijeka) rasprosti- Pe- vaše se glagoljica po dalmatinskim i hrvat- vi- skih otocima i po zapadnoj Istri. Iz razvoda na i- Istranskoga doznajemo sasvim vjerodostojno po- n da su onuda (po Istri) već u XII. stoljeću to upotrebljavali u svih službenih spisih, koji o su prostomu puku namijenjeni bili, hrvatski jezik u glagoljskom pismu.... dapače vel- i- lito dopisivanje među hrvatskom gospo- u- dom vodjalo se u glagoljici.... U svih a zemljah od južno Dalmacije do Kranjske a i od dalmatinskih i kvarnerskih otoka čak a do Štirijona u Medjumurju rabila se 14. i 15. vijeka crkvena i svjetska glagoljica.“ i- e (Jagić: primjeri: II. XII. i XIII. XVI.) opi- i- Historijska je činjenica da je pomenuta do- i- glagoljica naročito u 16. vijeku iz Istre skil- ti prešla da u noku predjela Kranjske i Šta- i- lno i- i- jersko i — Jastranom je staroslavjenskim i d

Slika 5. Iz teksta *Slavenski bogoslužni jezik u Istri* (NS, 1910., 18/2)

Analizu ćemo započeti slovopisnim i pravopisnim osobitostima. U Jagićevim se tekstovima grafem *đ* redovito bilježi dvoslovom *dj*: *evandjeosko* (1904., 34/1), *izradjene* (1905., 36/4), *nadje* (1905., 36/4), *medju* (1910., 9/1; 18/2), *izmedju* (1910., 9/1), *otudjenjem* (1910., 9/1), *zaledja* (1910., 9/1), *vodjaše se* (1910., 18/2), *u Medjumurju* (1910., 18/2). U *Našoj je slogi potvrđen*⁸ i dvoslov *gj*, koji neki⁹ smatraju utjecajem južnoga govora, a najčešće se pojavljuje u riječima stranoga podrijetla, ali nigdje grafem *đ*, koji je u Brozovu pravopisu¹⁰ već od prvoga izdanja, dakle od 1892., iako se smatra da ga je kreirao Đuro Daničić 1878. za *Rječnik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*.¹¹

Vrijeme izlaženja *Naše sloge* u hrvatskome je pravopisanju vrlo specifično jer se nakon morfonološkoga pravopisnoga načela Brozov pravopis okreće fonološkomu. U samim je novinama primjera pisanih i jednim i drugim načelom, ali s vremenom je na kraju prevladalo fonološko. U Jagićevim tekstovima također imamo primjere obaju načela. Morfonološko je vidljivo u sljedećim primjerima: *razprostiraše*

⁸ Teodora FONOVIĆ CVIJANOVIĆ, Vanessa VITKOVIĆ MARČETA, „Naša sloga između administrativnoga i publicističkoga stila“, *Od norme do uporabe 2*, Zbornik radova sa znanstvenoga skupa Od norme do uporabe 2 održanoga 28. i 29. rujna 2018. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku, Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku – Hrvatska sveučilišna naklada, Osijek – Zagreb, 2020., 115.

⁹ Ivan BROZ, *Hrvatski pravopis*, Naklada kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, Zagreb, 1892., 16.

¹⁰ Isto.

¹¹ Lada BADURINA, *Pravopisne studije*, Matica hrvatska, Zagreb, 2017., 94.

se (1904., 34/1), *društvenom* (1905., 36/4), *Prečastni* (1908., 44/2), *radostnomu* (1908., 44/2), *gladko* (1910., 9/1), *podpunoga* (1910., 9/1); a fonološko u: *srce* (1908., 44/2), *napretku* (1908., 44/2), *u opće* (1910., 9/1).

Interpunkcijsko je načelo u skladu s vremenom nastanka, preteže gramatičko ili strukturno, odnosno ono koje se zasniva na poštivanju rečenične ili gramatičke strukture,¹² koje je vidljivo po nizanju mnogo zareza. Primjerice: *Trebalo bi, da se Vaša knjiga nadje u svačijoj kući.* (1905., 36/4) *Dopustite, da se k bezbrojnim čestitačima, koji će u te dane s priznanjem i zahvalnošću pominjati Vaše mnogo zaslužno ime, pridružim i ja, koji sam već davno, kad je narodna stvar u Istri bila tako rekući u pobjojima, imao prilike pomnjivo pratiti Vašu energiju i duboko se klanjati Vašim liepim uspjesima.* (1908., 44/2) *Tko ne zna, da medju Slavenima Poljane smatraju najgorljivijim katolicima ?* (1910., 9/1) *Ja bih čak rekao, da bi se imao naći poduzetan izdavač, koji bi Vašu "Povjest Hrvatske" pustio u sviet u njemačkom prevodu.* (1905., 36/4) Broz to objašnjava da se zarez bilježi u rečeničnoj cjelini te rastavlja njezine dijelove.¹³ Zanimljivo je da već u izdanjima koje je priređivao Boranić postoje i iznimke te se ispred veznika *da* zarez ne bi trebao stavljati,¹⁴ što u potvrđenim primjerima nije bilo tako.

Sastavljeno odnosno nesastavljeno pisanje negacije pomoćnoga glagola *htjeti* osvjedočeno je isključivo kao sastavljeno: *Neće* (1910., 9/1), *neću* (1910., 9/1). Broz¹⁵ ovaj glagol ne izdvaja te navodi nesastavljeno pisanje. U ostatku *Naše sloge* može se potvrditi kolebanje pa ima i sastavljenih i nesastavljenih primjera.

Jagić *jat* u početku uglavnom bilježi *ie*: *naviestio* (1904., 34/1), *rieč* (1904., 34/1), *liepo* (1905., 36/4), *sviet* (1905., 36/4), *liepim* (1908., 44/2), *vieka* (1910., 18/2), *namienjeni* (1904., 34/1; 1910., 18/2), *svietska* (1910., 18/2), a uglavnom kasnije *ije*, odnosno *je* (ponekad i pogrešno): *djelu* (1904., 34/1), *vijeka* (1910., 9/1), *dvije* (1910., 9/1), *svjetsko-povjesna* (!) (1910., 9/1), *lijepo* (1910., 9/1), *pripovijedam* (1910., 9/1), *uvijek* (1910., 9/1), *vijekova* (1910., 9/1), *u svjetovnoj* (1910., 9/1). Izuzetak su primjeri iz članka koji citira njegove riječi vjerojatno napisane koju godinu prije. Kušar¹⁶ i Broz¹⁷ zalažu se za pisanje troslova *ije* kod dugoga jata.

Neke se kratice u to vrijeme sklanjaju, što je vidljivo već na naslovnica Broz–Boranićevih izdanja: *dra.* i koju imamo potvrđenu u Jagićevim tekstovima: *dra.* (1905., 36/4; 1910., 9/1).

¹² Lada BADURINA, *Kratka osnova hrvatskoga pravopisanja*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1996., 118.

¹³ I. BROZ, *Hrvatski pravopis*, 1892., 55.

¹⁴ Ivan BROZ, Dragutin BORANIĆ (Prir.), *Hrvatski pravopis*, Naklada kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, Zagreb, 1904.

¹⁵ I. BROZ, *Hrvatski pravopis*, 1892., 40–41.

¹⁶ Marčel KUŠAR, *Nauk o pravopisu jezika hrvackoga ili srpskoga (fonetičkom i etimologijskom)*, Naklada piščeve, Dubrovnik, 1889., 37.

¹⁷ I. BROZ, *Hrvatski pravopis*, 1892., 2–5.

Od morfonoloških značajki kod Jagića možemo izdvojiti provođenje sibilizacije: *uspjesima* (1908., 44/2), dok u *Našoj slogi* ima podosta primjera gdje se ona ne provodi.¹⁸ Razlog tomu može biti utjecaj nestandardnih idioma u Istri koji često ne provode tu glasovnu promjenu. A zbog te tradicije pišemo oblik *Slogi* i u ovome radu. Florschütz ovu promjenu opisuje, iako je ne imenuje.¹⁹

Kod morfoloških značajki ukazat ćemo na oblike lokativa množine koji završavaju na *-ih* ili *-ah*: u *svih zemljah* (1910., 18/2), *po Dalmatinskih i hrvatskih otocih* (1904., 34/1), u *svih službenih spisih* (1904., 34/1), a Maretić²⁰ ih smatra *starinskim oblicima*, dok Florschütz²¹ već daje primjere za sinkretske nastavke za dativ, lokativ i instrumental množine na *-ima*. U tekstovima imamo potvrde i za dativ i za lokativ množine na *-ima*: *uspjesima*, u *prvim redovima* (1908., 44/2).

Od sintaktičkih ćemo osobitosti spomenuti potvrdu tzv. slavenskoga genitiva: *Nisam očekivao tako liepo, razborito i vješto izradjene popularne historije našega naroda.* (1905., 36/4) *Podpunoga uspjeha nije se opak postiglo.* (1910., 9/1) Značenjski se može zamijeniti akuzativom, a danas je rijedak i obilježje je biranoga stila.²² Iz primjera je vidljivo da ga Jagić rabi i u svečanijemu tonu, u pismu Vjekoslavu Spinčiću koje odiše biranim izrazima, i u običnijemu tekstu o glagoljici.

ZAKLJUČAK

Istra i Vatroslav Jagić na prvi pogled nisu spojivi, no *Naša* je *sloga* tu učinila mnogo i iz rada se jasno vidi da su istarski intelektualci vezani za *Našu slogu* pratili i cijenili Vatroslava Jagića kao vrsnoga slavista i tako prenijeli svoj stav na šire istarsko čitateljstvo na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. To je moglo utjecati i u procesu standardizacije hrvatskoga jezika u Istri, koji je imao nešto drugačiji put od ostatka današnje Hrvatske. S druge strane, iako se Jagić nije uže bavio Istrom, vidljivo je da je bio upoznat s događanjima te je podržavao "hrvatsku Istru" i one koji se za nju bore. Prve istarske novine na hrvatskome jeziku Jagiću su dale dosta prostora, što samo spomenom, što većim člancima, a na kraju i prenošenjem njegova članka, objavom pisma zastupniku Vjekoslavu Spinčiću u povodu njegove obljetnice te citiranjem njegovih tekstova. Slovopisna, pravopisna i jezična rješenja u Jagićevim tekstovima u skladu su s vremenom nastanka. Pravopisna kolebanja između

¹⁸ T. FONOVIĆ CVIJANOVIĆ, V. VITKOVIĆ MARČETA, n. dj., 119–120.

¹⁹ J. FLORSCHÜTZ, n. dj., XI.

²⁰ Tomo MARETIĆ, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Štampa i naklada Knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch), Zagreb, 1899., 150., 172.

²¹ J. FLORSCHÜTZ, n. dj., 33.

²² Diana STOLAC, "Genitive of negation in the Croatian language", *Jezikoslovlje*, vol. 18, br. 1, 2017., 119. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/187153> Pristupljeno 23. veljače 2024.

fonološkoga i morfonološkoga pravopisnoga načela očekivana su i prate tadašnje stanje u praksi i u novinama u kojima su objavljene, a manja odstupanja mogu se pripisati s velikom vjerojatnošću testovima koji su citirani iz starijih izvornika.

POPIS IZVORA I LITERATURE

- 1/ Lada BADURINA, *Kratka osnova hrvatskoga pravopisanja*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1996.
- 2/ Lada BADURINA, *Pravopisne studije*, Matica hrvatska, Zagreb, 2017.
- 3/ Ivan BROZ, *Hrvatski pravopis*, Naklada kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, Zagreb, 1892.
- 4/ Ivan BROZ, Dragutin BORANIĆ (Prir.), *Hrvatski pravopis*, Naklada kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, Zagreb, 1904.
- 5/ Ivan BROZ, Franjo IVEKOVIĆ, *Rječnik hrvatskoga jezika*, svezak I., A – O, Štamparija Karla Albrechta (Jos. Wittasek), Zagreb, 1901. [Pretisak 2009.]
- 6/ Ivan BROZ, Franjo IVEKOVIĆ, *Rječnik hrvatskoga jezika*, svezak II., P – Ž, Štamparija Karla Albrechta (Jos. Wittasek), Zagreb, 1901. [Pretisak 2009.]
- 7/ Dalibor BROZOVIĆ, *Standardni jezik*, Matica hrvatska, Zagreb, 1970.
- 8/ Mihovil DABO, Nevio ŠETIĆ, *Naša sloga 1870. – 1915. Novine hrvatskoga preporodnoga i nacionalno-integracijskoga procesa u Istri i na kvarnerskim otocima. Izbor iz građe*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2020.
- 9/ Josip FLORSCHÜTZ, *Gramatika hrvatskoga jezika za ženski licej, preparandije i više pučke škole*, Naklada kralj. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, Zagreb, 1905.
- 10/ Teodora FONOVIĆ CVIJANOVIĆ, *Juraj Dobrila i hrvatski jezik u Istri*, Hrvatska sveučilišna naklada – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Hrvatsko katoličko sveučilište. Zagreb, 2022.
- 11/ Teodora FONOVIĆ CVIJANOVIĆ, Vanessa VITKOVIĆ MARČETA, "Naša sloga između administrativnoga i publicističkoga stila", Od norme do uporabe 2, Zbornik radova sa znanstvenoga skupa *Od norme do uporabe 2* održanoga 28. i 29. rujna 2018. godine na Filozofskom fakultetu u Osijeku, Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku – Hrvatska sveučilišna naklada, Osijek – Zagreb, 2020., 109–140.
- 12/ "JAGIĆ, Vatroslav", *Hrvatski biografski leksikon (1983-2023), mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024. Preuzeto s <<https://hbl.lzmk.hr/clanak/jagic-vatroslav>>. Pristupljeno 23. veljače 2024.
- 13/ Marčel KUŠAR, *Nauk o pravopisu jezika hrvackoga ili srpskoga (fonetičkom i etimologijskom)*, Naklada piščeva, Dubrovnik, 1889.
- 14/ Tomo MARETIĆ, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Štampa i naklada Knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch), Zagreb, 1899.

- 15/ Josip PASARIĆ, *Jagić prema hrvatstvu i srbstvu*, Tiskom Dioničke tiskare, Zagreb, 1899.
- 16/ Diana STOLAC, "Genitive of negation in the Croatian language", *Jezikoslovlje*, vol. 18, br. 1, 2017., 101–123. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/187153> Pristupljeno 23. veljače 2024.

IZVORI

- 1/ Novine NAŠA SLOGA od 1970. do 1915., dostupno i na: http://www.ino.com.hr/nasa_sloga.html.

SUMMARY

VATROSLAV JAGIĆ IN THE JOURNAL *NAŠA SLOGA*

At the turn of the XX century, the language and historical circumstances in Istria were sensibly different from those in the rest of Croatia. Although the Croatian language in Istria was equivalent to other languages spoken in the Austro-Hungarian Monarchy by law, in reality its status was rather precarious. *Naša sloga* was the first newspaper issued in the Croatian language in Istria and it was published from 1870 to 1915. The influence of its language had great impact on the national integration process, as well as on the education of ordinary men and, both directly and indirectly, on literacy. This newspaper finally gave the Istrian Croats a reading that they could understand. The majority of texts published in *Naša sloga* were unsigned, except for some sections and supplements, mostly poems, novels and various letters. Among the few signed articles, there are some texts written by Vatroslav Jagić, who was already well known at that time., this contribution primarily analyses the various texts in which Jagić and his language studies were mentioned and commented. Subsequently, we analyse the articles written by Jagić and published in *Naša sloga* by considering the specific spelling, orthographic and linguistic properties of his texts compared to the principles that were valid at that point in time and to those applied in the other articles. The analysis points out the actual contribution provided by Jagić to the first Istrian newspaper published in the Croatian language, which was remarkably important for the standardisation of the Croatian language in Istria.

Key Words: Vatroslav Jagić; *Naša sloga*; Croatian language; Istria.